

FRANCISCA MIRALLES VIVES

NUEVOS DOCUMENTOS PARA LA HISTORIA DE LA UNIVERSIDAD: LOS DESÓRDENES DE 1580-1590.

RESUMEN

Recogemos en este trabajo la correspondencia cruzada entre el Rey y los jurados de la Ciudad, las Constituciones y los Estatutos, que reflejan la crítica situación por la que atravesaba la Universidad de Valencia en la penúltima década del siglo XVI.

ABSTRACT

In this essay we show the correspondence interchanged between the King and the jury, such as Constitutions and Charters which show the critical situation which the University of Valencia was going through in the 1580-1590 decade.

INTRODUCCIÓN

Si bien es cierto que cada día es mayor el número de estudiosos que se interesan por la Universidad valenciana del XVI, no lo es menos que estos han centrado, preferentemente, su atención en la primera mitad de siglo. Las motivaciones son claras: pese a las deficiencias de toda etapa de formación y los graves problemas económicos por los que atravesaba, esta contó con una organización vigorosa y, sobre todo, con una gran variedad de corrientes ideológicas que la convertían en reflejo del animado panorama cultural de la Valencia del quinientos.

La pragmática de Felipe II de 22 de noviembre de 1559 prohibiendo que «ningún natural de sus reinos vaya a estudiar fuera dellos», impidió los contactos con otras universidades y contribuyó de forma decisiva a la hermetización cultural contrarreformista. Y esto no sería más que el comienzo de las dificultades. Un repaso a la documentación de los años 80, nos permite descubrir un Estudio en crisis, agobiado por *serias necesidades económicas* y, lo que es peor, por una *total desorganización*.

1. Para subsanar el primero de los problemas, los jurados pensaron en la unión de la pavordía de febrero; destinando tres partes de su renta a la Universidad y el resto al Hospital General.

Para ello, el 31 de mayo de 1582 acordaron solicitarla de don Tomás de Borja, al que concedieron, a cambio, 12.000 libras. La negociación, encargada al Maestre de Montesa, duró varios años y contó con el apoyo de don Juan de Ribera, arzobispo de Valencia, del Rey y del Papa ¹.

Finalmente, Sixto V en 1585 suprimió la pavordía de febrero y erigió en su lugar otras 18 (tres de Teología, tres de Leyes y tres de Cánones), a las que agregó la renta de febrero ².

Con ello disminuyeron de momento las preocupaciones de tipo económico.

2. Más difícil de solucionar fue el evidente descontrol existente, que condujo a un estado de postración tal, que ni siquiera la abundante actividad legislativa del momento, ni la intervención del Rey, fue capaz de resolver.

Los abusos de los catedráticos, los desórdenes de los alumnos, el incumplimiento sistemático de las normas dictadas por las Constituciones, con ser la nota dominante, son todavía poco conocidos. Pretendemos salvar esta laguna ofreciendo una selección de documentos procedentes del Archivo Municipal de Valencia, en sus series «Manuals de Consells», «Lletres Misives» y «Cartas Reales».

¹ En la serie de *Lletres Misives* del A.M.V. se conserva una carta en la que se solicitaba la ayuda del arzobispo. En otra pedían al rey su intercesión ante el Papa.

a) Al Illustríssim Señor Don Juan de Ribera, patriarcha de Antiochia, archebisbe de València.

La Universitat de aquest Studi General està tan pobre, y aquesta ciutat, que fins a huy la ha conservada a ses despeses ab tant treballs, que Nostre Señor es estat servit posar en cor al Illustríssim mestre de Montesa y Don Thomàs de Borja, son germà y comanador major de Montesa, tots interessats en la pabordía de febrer, que tinguesen per bé de pendre apuntament ab aquesta ciutat, unint aquella a la dita Universitat del Studi General. Distribuïnt certa part de la renda en les necessitats del hospital general, segons més llargament es estat capitulat. Y considerant lo cristianíssim zel que tos temps Vostra Illustríssima Señoria ha mostrat en lo benefici de aquesta ciutat y de dita Universitat del Studi General, nos anima a suplicar sia servit intercedir ab sa Sanctedat, Sa Magestat y altres persones a qui pareixerà a Vostra Señoria convenir, pera que la dita unió de dita pabordría se effectue. Puiix lo benefici que resultarà és tan notable que, demés que en ferho axí serà fer molt gran servey a Nostre Señor, aquesta ciutat ho rebrà en molt particular favor y mercé y nosaltres, en nom de aquella, restarem obligats a servir a Vostra Señoria en tota ocasió. E Nostre Señor Déu, la illustríssima persona de Vostra Señoria guarde y en majors dignitats augmente, com té lo poder. De València, a XXI de juliol del any MDLXXXII.

Els jurats

b) A la Sacra Cesàrea Real Magestat del Rey Nostre Señor

Per la unió de la pabordría a esta Universitat y també la necessitat que tenim de la confirmació de la naturalea, segons ja vostra Magestat nos té offert en diverses corts, obtenirla de Sa Sanctedat y per lo motu propi pera remediari la carestia dest Regne. Dels quals negocis ne resulta notable servey a Vostra Magestat y gran beneficii adaquesta ciutat, havem feta electió de la persona de micer Joan Batiste Vives, en lo qual concorren les qualitats requistes pera que vaja a Roma y en nostre nom ho suplique a Sa Sanctedat. E com cregam que aquells no tindrien lo degut succés sens la intercessió de les Reals Lletres de Vostra Magestat, li havem donat orde que per nostra part les supplique servirse a Vostra Magestat donarli fe y crehença en tot lo que per part desta diutat dirà y suplicarà. E Nostre Señor Déu la vida y reals stats de Vostra Magestat per molt llarch temps felicíssimament prospere y guarde ab victòria y triumpho dels enemichs de la Sancta fe cathòlica. De la vostra ciutat de València, a XX de octubre del any MDLXXXIII.

Els Jurats

² La Bula es recogida por Ortí Fuiguerola en *Memórias históricas de la fundación y progresos de la insigne Universidad de Valencia*. Madrid, 1730, p. 459-465.

Las explicaciones han quedado reducidas al mínimo porque, dada la elocuencia de los textos, hemos preferido dejar que hablen por sí mismos.

* * *

Apenas comenzada la década, el 19 de abril de 1581, se reunieron los jurados, canonges de la Seo, Jaime Ferruz, Joan Joaquín Mijavila, en aquellos momentos rector del Estudi, el racional, el síndico y el escribano de la Sala con el fin de mejorar los estatutos relativos a la enseñanza de Gramática y Latinidad.

Los magnífichs jurats de la insigne ciutat de València, excepto lo magnífich En Nicolau Vernegat, ciutadà absent del present acte, los reverends y magnífichs Pere Català e Joan Batiste Cardona, canonges de la Seu de dita ciutat de València, mestre Jaume Ferrus, cavaller del Studi General de la present ciutat, mestre Jaume Ferrus, cavaller del Studi General de la present ciutat, mestre Joan Mijavila, rector del Studi General, magnífich racional, micer Francés Garcia, micer Jaume Margarit, micer Francés Aucina, advocats, Pere Dassio, síndich, y lo Scrivà de la Sala, ajustats en la Cambra del Cosell Secret, precehint convocatió feta per Francés Amargos, verguer de ses magnífichs, pera el dia deshuy a la present hora de tres hores après mig jorn, per lo que cnvé al benefici públich y bon redrés y reformatió de la Universitat del Studi General de la present ciutat, revocant y millorant les constitucions fetes fins a huy respectant al orde constituit y formació de les contraclases de la dita Universitat, tots unànimes y conformes et namine discrepante, proveheixen que de huy avant se llixguen en dita Universitat la Gramàtica, Llatinitat y Retòrica per la via y orde de set clases en la forma següent:

Séptima Clase

Primo en la séptima clase, perquè és la més íntima a hon comensen los fadrins de aprendre los principis de Gramàtica, se ordena que en la primera hora de matí donen lliús de cor los fadrins. Comensant dels nominatius fins a les parts de la oratió. Y en la segona hora lo mestre farà pràctica, donant molts noms a declinar, semblants als que los chics decoren. Y també alguns verbs a conjugar. Y en la tercera hora que alguns fadrins interroguen als altres. Après dinar, per a lo mateix, acomanant als més àbils que porten de cor algun nom, com és idem, eadem, idem.

En esta clase lo mestre enseñará als fadrins en romans y llengua valenciana y no exigirà diner ningun.

Sexta clase

Item, en esta clase, en la primera hora de matí donarà lliús de cor de les parts de la oració. Y en la segona hora, lo mestre llegirà les dites parts ab sos atributs; com són los números, gèneros y casos. Y en la tercera hora pràctica, donant a declinar y conjugar los noms y verbs que concorreran en allò que hauran llegit; perquè no olviden lo que hauran après en la séptima clase. Após dinar, en la primera hora donaran lliçó de cor del que hauran hoyt de matí. Y en la segona hora llegirà lo mestre lo gènero dels noms. Y en la tercera hora farà concordàncies y conveniències de sustantius y da-jetius dels quals usen Ciceró, Terenci y César; puix que de allí podrà pendre nous adje-tius pera ajuntar ab los sustantius.

Y en esta clase lo mestre enseñará als fadrins en romanç y llengua valenciana e no exigirà diner algú.

Quinta clase

Item, en la quinta clase, en la primera hora de matí donaran lliús de cor de pretèrits y supins. En la segona hora lo mestre llegirà los dits pretèrits. En la tercera hora farà

pràctica sobre a aquells. Aprés dinar pendrà llió de cor de los dexeables del que haurà llegir de matí. Y en la segona hora farà pràctica exercitant dits dexeables en los pretèrits y supins. Y en la tercera donarà frases de Ciceró, Terenci y Cesar y ab aquelles ensenyarà los mateix; ab preceptes de conjugar los verbs pera donar per composició un thema breu en llengua valenciana. En esta clase lo mestre no cobrarà diner algú dels ohidors.

Quarta clase

Item, en la quarta clase, en la primera hora de matí pendrà lo mestre llió de cor. Y en la segona llegirà la sintaxis. Y en la tercera farà pràctica del que haurà llegit. Aprés dinar, en la primera hora farà pràctica del Terenci. Y en la segona llegirà lo Terenci. Y en la tercera donarà pera compondre un romanç pera que se componga a imitació de Terenci.

En esta clase no hi ha de haver regla ni censura; pero lo mestre ensenyarà en llatí sos exemples e farà que los estudiants parlen en llatí.

Tercera clase

Item, en la tercera clase, en la primera hora del matí llegirà lo mestre la prosodia. En la segona farà pràctica de la prosodia. En la tercera exercitarà los preceptes de prosodia. Aprés dinar, la primera hora pendrà llió de cor de sos dexeables. Y en la segona llegirà Oració en los sermons o les epístoles. La tercera donarà un romans pera compondre en epístoles familiars.

Segona clase

Item, en la segona clase, en la primera hora llegirà de Conscriptendis epistolis, e conforme al gènere de la epístola lo mestre llegirà de les epístoles de Ciceró les que conformaran ab dit gènere; ab tal que comence per les del gènere més fàcil, ço és, per les comendatitíes o petitoríes pera la fe. Com a més diffisil també llegirà Virgili, ço és les églogues e la Aneyda. Y en la última hora donarà composició.

Primera clase

Item, en la primera clase lo mestre no llegirà sino quatre hores en lo dia y les dos restaran desocupades. Pero los que legiran Rhetórica y grech, lo mestre desta clase, en la primera hora del matí legirà Progymnastica. En la altra hora farà exercici sobre dita llió. Aprés dinar una oració de Ciceró. Y en la última hora farà compondre desta manera: que uns dies donarà a compondre un tros de les obres de Ciceró armançat y traduhit per lo dit mestre en romanç. E aprés, segons veient les composicions, enmendarles ha per lo mateix Ciceró, mostrant la diferència entre la composició de Ciceró y dels fadrins. Y altres dies donarà pera compondre alguns exemples de històries antigues.

Item, com açò fa necessària se estableix que ningú puga entrar a hojr Gramàtica que primer no sia examinat si saben llegir y convenientment scriure. Y pera fer dit examen nomenen a Pedro de Madariaga a relació del qual se admetiran los que hauran de hojr, y no de altra manera.

Item, lo examen dels que han de pasar de una clase a altra se farà en presència del rector de la Unversitat e per les persones o persona que dit rector senyalarà. Y en lo temps estimat o quant al dit rector pareixerà, per lo que moltes vegades aguarden lo temps acostumat los que tenen més abilitat y son detenguts y retardats.

Item, se estableix que la Pascua de Resurrecció fins al primer de setembre, los mestres de les clases tinguen obligació de acudir a les dites clases a les set del matí y exir a les deu tocases. E de setembre fins a la dita festa de Pascua de Resurrecció a les huyt de matí y exir a les onse tocases. Aprés de dinar, tant de yvern com de stiu, acudirán a les dos y exiran a les cinch tocases. Y si notablement faltaran a dites hores sien mul-

tats a arbitre del rector; encarreganli la consciència si remeterà les penes, les quals ex nunch se apliquen als pobres estudiants.

Item, se estatueix que qualsevol altra constitució repugnant a estes sia tenguda e haguda per revocada; com ab les presents la revocam, cesam y annullam.

Foren presents a les dites coses los honorables Silvestre de la Torre, Jaime Bellido, verguer dels magnífichs jurats habitants de València.

(A.M.V., *Mañuals de Consells*, A-105.)

Una lectura comparativa con las Constituciones de 1563³ nos permite descubrir algunos cambios, no demasiado significativos, a partir de la quinta clase en que se suprime la lectura de los coloquios de Vives y se sustituye la composición en romance de la sexta hora por la lectura de Cicerón, Terencio y César. A través de ellos se pretende ejercitar a los alumnos en los preceptos de la conjugación.

En la cuarta clase, la sintaxis y práctica de la primera hora es sustituida por la repetición. En la quinta hora la lectura de Cicerón se ve desplazada por la de Terencio.

En la tercera clase la lectura de Virgilio cede paso a la práctica de Prosodia; la lectura de Cicerón a la repetición y la «Copia verbo» a la lectura de sermones y epístolas.

Los cambios más notorios se producen en la primera clase, cuyo horario queda reducido a cuatro horas, dedicadas al estudio de la «Progymnástica», práctica, oraciones de Cicerón y alternancia de composición e Historia.

Todavía no había pasado un mes, cuando los representantes de la Universidad, el 15 de mayo, se reunieron otra vez para redactar nuevos estatutos. Salvo la inclusión entre las universidades aprobadas de las de Méjico y Barcelona en su artículo XIV y las restricciones en la incorporación a los doctores en Derecho, estas disposiciones no hacían más que repetir las normas sobre matrícula, incorporación, colación de grados, número de examinadores y obligaciones de los catedráticos, tan insistentemente violadas como machaconamente reiteradas por las Constituciones de 1561⁴ y 1563.

«Los magnífichs jurats de la ciutat de València, excepto lo magnífich En Nicolau Vernegal, ciutadà absent del present acte, los reverends nobles magnífich Don Gaspar Pellicer e Pere Català, canonges de la Seu de dita ciutat de València, Jaume Ferrus, doctor en Theologia, conseller del Studi General de dita ciutat, mestre Joachim Mijavila, rector de dit Studi General y los magnífichs racional micer Francés Garcia, micer Jaime Margarit, micer Francés Aucina, micer Vicent Sent Joan de Aguirre, doctor en cascun Dret, advocat, En Pere Dassio, síndich de dita ciutat, ajustats en la cambra del Consell Secret per convocatio feta per un dels verguers dels dits magnífichs jurats per al dia de huy a la present hora, per lo que convé al bé públich y bon redrés y reformació del dit Studi General de la present ciutat y al benefici y utilitat de-aquell, provehiren y manaren esser fetes y guardades les ordinations y constitutions seguents:

1) Primerament, per quant, per les Constitucions de la present Universitat y Studi General de la present ciutat de València, los estudiants tenen obligació de matricularse

³ FELIPO ORTS, A., «Las Constituciones de la Universidad de Valencia de 1563», *Escritos del Vedat*, Vol. XIII, 1983.

⁴ GALLEGO BARNÉS, A., «La Constitución de 1561. Contribución a la Historia del Estudi General de Valencia», *Estudis*, I, 1973.

e dites constitucions no se han observat de la manera que pera la provança convenia. Per ço se estatueix y orden aques fasa un llibre, lo qual haja de estar en poder del Scrivà de la Sala, y en aquell se matriculen tots. E que a la provença dels cursos nos admeten sino los que estaran matriculats. E quant sé hurà de fer la provança haja de protàr certificació del scrivà del dia ques matriculà pera que lo rector pugua saber lo dia de dita matrícula y fer l examen, perquè se entenga lo temps que haurà hoyt. E los dits diners que paguen de la matrícula se hagen de partir igualment entre lo rector y lo dit Scrivà de la Sala, que ara de present són y per temps seran.

II) Item, se ordena que lo doctor de altra Universitat que volrà ser incorporat en esta, pugua esser admés si pareixerà al canceller, rector y examinadors o la major part de aquells, exceptats los que seran doctors en Lleys y Cànones.

III) Item, () de Medicina e Theologia, los examinadors no han de esser sino sis y huy se troben en dites facultats en major número lo qual () alguna examinatura de les ordinàries o extraordinàries no sia llegida sino en () menys de sis anys reste suprimida () pera que tornene en la Universitat que ans eren y per la mateixa rahó, los que són examinadors no puguen fer conjunt.

IV) Item, perquè moltes vegades falten los examinadors als examens, lo que és en perjuhi de la autoritat del grau que prenen, se estatueix que lo ques gradua no siga obligat a donar () als absents si no estaran mal ().

V) Item, se orden aque qualsevol que volguera ser graduat de doctor en Theologia o Medicina, o incoporat y de mestre en Arts o incorporat, haja de provar los cursos per Universitat aprobada; de altra manera no pugua ésser admés.

VI) Item, se statuheix que el que voldrà prendre grau de doctor en Theologia o en-corporarse en la present Universitat, hagen de provar que han fet un any en Theologia positiva, lo qual grau nos done al que serà menor de vinticinco anys complits.

VII) Item, per quant () per les Constitucions, en lo títol () que diu des cate-dràtics de Llògica y Filosofia () contengudes per les provisions fetes a 22 de setembre () se ha donat, se guarden y conserven. Però, se ordena, conservant dites constitucions e provisions, que sot estes mateixes penes, sien guardades () que cas-cun any se notifiquen dites constitucions et provisions als catedràtics de les Arts. E constant al dit Rector, ab dos testimonis () rebuts que algu haurà convengut, les exercite yrremisiblement o si () sa consciència siga, contrari fasa.

VIII) item, si sens mudar ni alterar en res ni per res les dites constitucions () qualsevol que siga la forma, orde y modo de llegir exercicis y dictats y viz de obser-vació, convinga mudar la hora pera major benefici de estudiants o pera aliviar altres inconvenients, se ordena que lo Rector o faça secundum Deum et consentiam quam ex nuch oneramus, ab que no sia fora de les tres ordinàries.

VIII) Item, per quant per provehirse les càthedres a Pasqua del Sant Esperit molt estudiants dexten de hoyr les llisons de llatinitat molt temps ans que los cathedràtics de Arts comensen a llegir los cursos, de hon se segueix molt gran y notable dany a dits estudiants, així perquè perden tres o quatre mesos de studi com perquè ab la llibertat se descomponen y empleen en coses (). Per ço. Se estatueix, pera llevar tota ocasió que lo snous catheràtics de Arts no puguen comparèixer en lo Studi ni fora de aquell a les hores ques lligen les clases fins lo dia après de Nostra Senyora de Agost, a pena de vint reals per cada vegada que contravendrà e altres penes a arbitre del Rector, si ya no fos ab llicència del Rector y en cas necessari. E lo student que a les hores ques llig en les clases faltará, provantse dos testimonis que en dit temps y hores stava en companyia dels dits nous cathedràtics o altres de aquells, en ninguna manera sia en aquell any admés a hoyr les Arts.

X) Item, ajustant a la contitució en la qual se ordena que ningun student puixa hoyr Llògica, que primer no sia examinat y aprovat, se statuheix se entenga així dels que resedeixen y són en la present Universitat com dels que vendran de altres parts a hoyr. Per ço que per no ferse lo examen de tots, sperden molts, los quals, per inductió

y persuasió dels mestres de Arts y nous cathedràtichs, comen çant a hoyr les Arts y tenint falta de Llatinitat perseveren sens aprofitarse perquè tenen per afronte tornar a hoir Gramàtica e Llatinitat. Y més se ordena que lo Rector y dos persones nomenadores per aquell, en presència del dit Rector examinen dits estudiants de la manera que convé; dexantho a sa consciència. Al qual la ciutat donarà un cómodo stipendi. Y si dit Rector volrrá ajustar altres ho puga fer, dexant la nominació de les altres persones a sa llibertat.

XI) Item, encara que per constitucions se puguen llegir conductes en lo modo, forma y temps que en dites constitucions se permeten, per quant és rahó que no emprenga ningú de llegir conducta sens haver donat demostració de sos studis, se ordena que, de cetero, ningú puga llegir conducta en les facultats de Theologia e Medicina, que primer no haja tengut unes conclusions en la facultat que volrrá llegir.

XII) Está roto.

XIII) Item, per quant los cathedràtichs dels cursos de Medicina estan encarregats de moltes lectures, les quals nos poden llegir en los tres anys del curs, per çò, se statuheix que en lo primer any sia obligat a llegir «De natura hominis», «De Temperamentis» et «De naturalibus facultatibus». En lo segon any llegirà «De morbo» et «De sintommate» y en lo tercer any «De urinis», «De pulsibus», «De differentiis februm» y après lo que poran dels «Cerbres», «De crisibus» de Galeno. Y ordenam que no puguen haver la appoca fins hagen llegit los dits llibres cascun any respectivament.

XIII) Item, se statuheix que, decetero, les Universitats de Barcelona y de Mexico sien admeses entre les Universitats aprobades.

XV) Item, se statuheix que lo que se haurà de graduar en Medicina haja de haver hoyt tres anys sens practicar y haja après pràctica un any. Y qu econste ab relació del cathedràtich ab qui haurà hoyt lo curs y dos testimonis com ha practicat dit any.

XVI) Item, que ningun doctor admeta a practicar a ningun estudiant sens constarli ab acte com ha hoyt dits tres anys sens practicar, sot pena que lo doctor que farà lo contrari, si és cathedràtich, pague cinch lliures; y si nou és, sia ynàbil pera opparse a examinatura, e lo estudiant no puga ser graduat.

XVII) Roto⁵

(A.M.V., *Manuels de Consells*, A-105.)

Junto a la decretación de Constituciones tendentes a recordar la obligatoriedad de su cumplimiento, los responsables del Estudi, en aras de la pacificación, no dudaron en adoptar medidas más drásticas como la expulsión, el 11 de marzo de 1581, de Gaspar Guerau, catedrático de Retórica, por ser considerado «home escandalós, pernicios y de mal exemple en dit Studi y molt insolent y desca-rat...»⁶.

No obstante, las noticias sobre la situación ya habían llegado al Rey, quien el 22 de diciembre de 1585, se permitió escribir una carta a los jurados encargándoles que, junto con el virrey Aytona, adoptaran la postura conveniente para atajar los desórdenes:

«El Rey.

Amados y fieles nuestros. Al Conde de Aytona, nuestro lugarteniente y capitán general en esse reyno, scrivimos que tracte con vosotros y juntos mireys el remedio que

⁵ Lamentablemente, estas constituciones como otros documentos de la misma época se encuentran muy deteriorados. En parte, ha sido la posibilidad de que el paso del tiempo los destruya todavía más, lo que nos ha movido a publicarlos íntegros, con el fin de que puedan ser utilizados por quienes se interesen por el período.

⁶ M. C., A-105.

os pareciere convenir para atajar los grandes desórdenes havemos entendido hay en el Studio y Universidad de essa nuestra ciudad, como más largamente lo entenderéis del, dezimos y mandamos os que dándole entera fe y creencia de todo lo que acerca desto de nuestra parte os dixere, procureys se ponga en todo el remedio necesario como cosa que tanto importa a la conservación de dicha Universidad y reputación de ella; porque otramente nos sería forçado hazer lo que a dicho nuestro lugarteniente scrivimos. Datta en Madrid a XXII de deziembre MDLXXXIII.

Yo el Rey»

(A.M.V., *Cartas Reales*)

Desórdenes que, en un memorial redactado en 1584, el Rey concretaba en seis puntos fundamentales. En ellos contemplaba los perjuicios que derivaban del sistema de elección de catedráticos, la declinación de los estudios de Latinidad, la falta de rigor de las clases de artes, Medicina y Teología, la ligereza con que se concedían los grados, la ineficacia de las ordenaciones, el escaso respeto al rector, el uso de armas y su distracción con las mujeres que rondaban el Estudio por parte de los estudiantes... Pero, mejor leamos este interesante documento.

«Memorial sobre la situación del Estudio

En el Studio o Universidad de València hay muy grandes y dañosos desórdenes para el bien común del Reyno y aún de un pedaço de Castilla y Aragón de donde acuden allí a estudiar.

Primeramente, todas las cátedras se proveen por los jurados y advogados de la ciudad y algunos otros oficiales de la Sala, de los quales nadie sabe las facultades que allí se leen y lo ordinario de proveen a quien tiene más favor. Y en sabiendo los que salen jurados, se sabe casi quienes han de ser los cathedráticos de Artes, de los quales se proveen cada año dos. Y así en esta ocasión como en otras, el que vee que tiene favor se oppone y el que no lo dexa, aunque sea más docto; de lo qual se siguen grandes inconvenientes.

La Latinidad, que solia allí florecer mucho, stá muy perdida, parte por haver las contraclases, que dizen hay en Alcalá, y parte por no haver quien atienda al bien universal de las que quedan.

Las Artes se leen dando por scrito todas las liciones, desde el primer dia hasta el postrero, sin seguir auctor ninguno. Y como los que leen allí no son muy doctos, los estudiantes, con este modo de leer, aprenden muy poco y mal. Porque se leen pocas materias y mal leidas y muchos estudiantes, sin libro alguno, sino quando mucho tienen el texto de Aristotil. Y fuera desto, al tercer año del curso leen muy pocos meses, de lo qual reciben muy grande danyo los estudiantes.

En Medicina, hay siete cátedras, y con todo, los estudiantes oyen muy poco, porque los más de los cathedráticos no leen sino muy pocas liciones diciendo que no pueden y questan muy ocupados, pero no lo stan para llevarse los salarios. Y de aquí nace que los estudiantes tienen necesidad de quien les lea seguidamente, pagándoles por ello. Y esto es lo que llaman allí leer conductas. Y este año en que stamos, ha accaescido que un cathedrático ha stado para leer en su casa porque le pagaban los estudiantes y no para leer en la Universidad, saliendo cada día a sus visitas, y con llevarse el stipendio de la cátedra se ha passado por ello como sino huviera hecho falta alguna.

Luego, en acabando de oyr tres o quatro años de Medicina, dan a los estudiantes grado de doctor sin ser suficientes, lo ordinario, para recibirle de bachiller, como dizen los mismos doctores antiguos. Y con la fama de doctor, y lo poco que saben, se van luego por el Reyno y por otras partes a matar gentes. Y se sabe que muchas vezes los doctores han tratado de ver que remedio hauria para que no se graduassen allí hombres tan ignorantes, con todo danyo de su conciencia y reputación y hasta agora no se ponen, ni creo jamás le ponran.

En Theología hay otras siete cátedras, dos de Sagrada Scriptura y cinco de Theologia scholástica. Y quatro de los cathedráticos leen pocas vezes; otros dos, que son frailes y más continuos, se van casi cada año sin faltar a predicar quaresmas, no sólo fuera de aquí, pero a vezes fuera del Reyno. Y assí dexan de leer quinze dias antes de quaresma hasta quinze dias después de Pasqua de Resurrección. Y lo mismo también hacen los otros siempre que se les ofrece ocasión de quererlos para predicar quaresmas. Por lo qual padecen muchísimo los studiantes, faltándoles lección el mejor tiempo del año. Y otras muchas vezes y con todo, graduan de doctores con ligerísimo exámen a los que han oydo quatro años, sin saber comunmente lo que un mediano studiante sabe en otras partes. Y assí hinchán esse Reyno y aún otras partes de hombres que, por la parte que son de Theólogos, tienen gran faciudad y libertad en definir cosas que toquen a la consciencia. Y por la parte que son ignorantes hazen grandes hieros en perjuizio de las almas. No hay quien vea y avise si leen o dexan de leer o si leen la hora entera, o si se guardan otras cosas porque tienen por vedel un pobre hombre que ni mira en ello, ni es para que un mochacho le tenga respecto. Los studiantes dizen stan muy cortamente ordenados y que los que hay no se guardan. Como los jurados andan ocupados en otras cosas, casi jamás tractan de ver si hay abusos en la scuelas ni de quitarlos. Un canónigo virtuoso, que sea docto para estas cosas de ordinaciones, procuró haurá dos años, que cada mes huviessse una sitiada para tractar las cosas de las scuelas y no hubo orden. Después se entendió de una persona fidedigna que anduvo procurando que los jurados passados se juntassen una vez siquiera en todo su año para remediar cosas del Studio, y con haver comenzado y muy de veras a tratarlo, casi desde el principio del año y continuándolo muchas vezes, hasta el fin no lo pudo alcançar. Y con este descuydo tan grande van siempre las cosas de las scuelas de mal en peor. Y realmente se entiende que los jurados, de ordinario, no tienen otro cydado con ellas sino hazer plazer a sus amigos quando viene la ocasión de proveer alguna cáthedra o officio o alguna otra cosa.

El Rector, con quien dizen los jurados que stan descargados, es un doctor en Theología que va por turno entre cierto número dellos; y agora lo es un cura de una parroquia de allí, y por maravilla a el ni a otro le tienen respecto alguno, antes delante del y con él se descomponen mucho, y casi no hay junta de conclusiones, según de dize, que no se tracten como pícaros.

Entran los studiantes con armas en el Studio y como ellos y los maestros son algo ocasionados, algunas vezes las sacan, con tanto peligro. Y este año, después de haver sucedido en unas conclusiones un escándalo destes, se pusieron otro día unos studiantes de Medicina con armas a la puerta de un general diziendo que havían de matar qualquier estudiante que quisiessse entrar a oyr a un cathedrático que tenía pasión con otro; y ni deste delicto ni de otro del Studio se vee que se haya hecho justicia, porque nunca falta quien ruegue a alguno de los jurados o otros de la Sala para que negocie que no se hable más en ello.

Fuera de haver cuidado que haya algunas cosas no peligrosas para studiantes forasteros, entiéndese que cerca del mismo studio hay muchas malas mugeres que hazen gran danyo en los studiantes que las pueden ver aún del mismo studio. Y como no hay quien zele el bien de los studiantes, tampoco hay quien avise, de las particulares casas donde están, para que se haga justicia y se remedie este danyo.

Al fin, dicha Universidad stá de manera que ni se aprenden en ella buenas letras ni virtud ni criança; antes lo contrario, con grandísimo detrimento desse Reyno, y aún de otras partes. Y assí, parece que de drecho natural y divino, por la obligación que se tiene de mirar por el bien de los vasallos, se deve poner remedio en esse particular. Fuera que por la renta que se hizo mismo de añadir a las cáthedras de cosas que tocavan a nuestra presentación, parece que hay obligación a mirar como se gasta.

(A.M.V., *Cartas Reales.*)

Apenas recibido el memorial, los jurados, de acuerdo con los abogados, cancellor y algunos catedráticos decidieron comunicar al Rey que en algunos de los aspectos había sido informado erróneamente:

«Lo comte de Aytona, loctinent y capità general per vostra Magestat desta ciutat y regne, nos donà la lletra y memorial que vostra Magestat féu mercè de enviar sobre los abusos que hi ha en los Studi General y Universitat desta ciutat. Y posada la () examinar aquells pera reformar les coses que fossen necessàries, y tenguts diversos ajusts y col·loquis ab los advocats, chancellor () mestres de la universitat, se ha vist que, en moltes coses de les contengudes en dit memorial, han informat a Vostra Magestat diferent del que passa. Lo que havia de reformar se ha fet com vostra Magestat manará veure per lo memorial que juntament ab esta enviém. Supplicam a Vostra Magestat, quant humilment podem, que al () en aquell, mane donar fe y crèdit y sia Vostra Magestat servit de () y honrrar a esta Universitat, com fins a huy ha fet, pera que les bones lletres en ella florixquen, a honrra y glòria de () y de la Real Corona de Vostra Magestat. E Nostre Señor Déu la () y reals stats de vostra Magestat, per molt llarch temps, felicissimament prospere y guarde ab victòria y trunfo dels enemichs de la fe cathòlica. De la vostra ciutat de València, a XVI de maig del any MDLXXXIII.

Els Jurats

(A.M.V., *Lletres Misives*, G-3, 55)

El memorial a que hace referencia la carta se conserva igualmente en el volumen correspondiente de *Lletres Misives*. A través de los trece puntos de que consta, los jurados respondían una a una a las cuestiones planteadas por el rey. En ellos se justificaban, desde el punto de vista de los jurados, su intervención en la designación de catedráticos, las mejoras conseguidas en los estudios de Latinidad y Artes, las ausencias de los catedráticos de Medicina y Teología, las dificultades de obtención de grados en ambas facultades y la existencia de las «conductas». Asimismo se explicitaba el interés de la ciudad por la mejora del Estudio y las medidas adoptadas ante el uso de armas y presencia de mujeres. Para concluir afirmando que, aunque víctima de alguna flaqueza, la Universidad valenciana se mantenía como centro donde se aprendían no sólo «letras», sino «virtud».

«I) Del principi y fundatió desta Universitat se han provehit les càtredes per los jurats, rational, síndich, advocats y scrivà de la Sala de totes facultats per ser estada esta ciutat la dotadora y fundadora desta Universitat. Y que perçò, foren señalades entre les dites persones que tenen càrrech de provehir dites càtredes, quatre doctors, advocats de dita ciutat, pera que, com a persones més perites en coses de lletres, entenguessen lo que més convingué pera benefici de dita Universitat. E ordinariamnet los que entrevenen en lo càrrech y regiment de dita ciutat han procurat de informerse, ans de provehir les càtredes, de persones doctes y temeroses de Deu. Y axí se ha vist molets y diverses vegades oposarse algunes persones familiars dels jurats, o altres dels votants, e no haver succehit en ses pretensions com se pensaven; perçò que aquells concrets no tenien les calitats degudes y necessaries pera ser provehits en dites càtredes o haver hi altres oppositors més benemèrits.

II) En lo de la Llatinitat, encara que lo exercisi i oppositió que porten en sí les contraclases pareix ésser cosa útil y convenient pera la Llatinitat, però si en algun cas se han desfet dites contraclases es estat per la falta de subjectes de mestres pera daquelles. Per no ser tals quals convenien, axí en les lletres com també en bones pràctiques y costums, que són calitats molt necessàries en los qui proffesen dita Llatinitat; perçò

que aquells institueixen per la major part a fadrinets e jóvens de tendra edat. Y esta fonch la causa que estos anys propassats se desfern dites contraclases. Y també la experiència, mare de totes les coses, ha mostrat que soles classes sens oposició han tengut lo Estudi més pacífich y més quiet que ans solia estar en temps que y havia contraclases. E açò naix per no ser los mestres tals quals convenien. Y lo Rector de dit Estudi té molt cuydado e vigilança de vissitar dites classes y veure les habilitats dels que en aquelles proffesen, e examinant aquella pera que no passen de classe en classe sens que tinguen habilitat necessaria e aprovació del Rector.

III) En lo de les Arts lo que passa en veritat és que moltes y diverses vegades los jurats, ab consell del Rector de dita Universitat y hòmens doctes de aquella, han procurat de llevar dita manera de llegir y enseñar per escrits, com a cosa que no convenia, però que per haverse los estudiants amotinat tots junts contra l'orde que de nou sels donava, no foren part pera extirpar absolutament dits escrits. Però ara ab la ajuda de Nostre Señor se han llevat del tot, donantlos l'orde antich que tenien de llegir e repetir ses lliçons ordinàries e tenir ses disputes sobre aquelles. Y al ques diu en dit memorial que los que lligen dites Arts no segeixen doctor algú és molt gran veritat perquè lo que convé és que los mestres, declarant Aristòtil e prenitlo per fonament de tota la doctrina de Llògica y Philoophia, miren y regoneixen ab molta diligència tot lo que han escrit los intérpretes y comentadors del dit Arstòtil, axí grechs com latins, e fent elecció del millor que cascú de aquells ha dit sobre dit Arstòtil, ho enseñen a sos dexebles. Y aquesta és la millor manera de declarar Aristòtil entre totes e no estar lligat a un doctor particular. Perçò que ans se va llegir al sobredit doctor que no a Aristòtil lo ques fa en dita Universitat, senyaladament haven extirpat ja los escrits. Y pera llegir dita facultat ordinariament se ha fet elecció de les persones ques trobaren més hàbils en lo temps de la elecció. E en lo tercer any ordinariament acaben lo curs havent ja llegit totes les matèries que porta ab sí lo curs; fins haver llegit los llibres ques diuhén «De ànima» los quals són los darrers del curs. E si en altres parts los cursos duren tres anys complets, e més açò és perquè tenen quatre mesos de vacances en lo any, o al menys tres, lo que ací no espera esta facultat, ans se lligen en esta facultat dos lliçons ordinàries tant en los mesos de juny, juliol y agost, com en lo ple del hivern.

III) En lo de la Medicina és ver que y ha set càtedres, tres de curs, una de Ypócrates, altra de Notomia, altra de Simples y Herbes y altra de Pràctica. Los catedràtics y regents de aquelles són los més doctos e famosos en dita facultat, no sols en aquesta ciutat, però en la major part de Spàña y lligen molt de ordinari y ab molt gran profit de aquells quels ouhen. Però com la ciutat de València, per la gràcia de Nostre Señor, és molt populosa, es segueix algunes vegades haver hi alguna concurrència de grans malalties, són forçats los doctors de aquella haver de entendre a la cura de dites malalties que és lo més principal de aquesta professio. E perçò algunes vegades són forçats de faltar a algunes lliçons. E per la mateixa causa, com aquesta ciutat tinga grans exides e en lo regne habiten moltes persones molt principals e señors de molta calitat, caent aquells malalts són forçats dits doctors fer algunes exides; y de ací és que algunes vegades se diu que falten a dites lliçons. Y tos tems resten en la dita universitat de tres a quatre lliçons ordinàries, ab les quals a soles los dits estudiants poden ser molt instituhits e aprofitats si ells volen estudiar. E quant succehexen semblants destorbs a alguns dels catedràtics, o verament aquells posen substituïts tals qual convé ab llicència y aprovació del Rector. O en lo temps que són obligats a llegir, que és de Sant Joan a Sant Lluch, refan les faltes que han fet en dites absències E necessariament los jurats han de donar lloch a dites absènties perçò que los salaris de les càtedres són ténues, com los salaris de aquells sien de LXX y LXXX lliures y sola una de cent lliures per la obligació que té lo catedràtic de anar certs dies del any, a ses despeses a herbolisar per lo regne. E los dits doctors no poden sustentar ses cases e familia ab tan poch salaris. E perçò los és necessari, fora altres respectes, atendre a estes coses, puix ab aquelles sustenten ses cases, lo que segons se enten no és en altres Universitats a hon

se tenen de salaris ordinaris quatrecents y cinchcents ducats; e no res menys fan sese exides quant se offereix que persones principals estan males, pera visitarles. Les conductes se han introduhit, no per la falta dels catredàtics, sino perquè los estudiants ab ganes de acabar lo curs de Medicina en breu espay, han trobat persones, les quals, condecendint a sa voluntat e mal desig, en menys de dos anys los lligen lo curs de medicina, lo que és evident dany, així dels que ohuen dita facultat, com encara de totes les repúbliques e Universitats que aquells visiten. E obviant, los jurtas an donat orde que aquells, de huy avant no llisguen. Ans que lo curs de Medicina haja de durar quatre anys complits y en lo quart any hajen de practicar la Medicina, no obstant que al principi se donà lloch a les sobredites conductes a effecte que los doctors jóvens se habilitassen llegint aquelles, lo que après no ha succehit.

Y lo ques diu en dit memorial de un catredàtic en Medicina que llegia conducta, dexant de llegir la sua càtedra, lo que passa en veritat es que lo doctor Plaça, catredàtic de Simples y Herbes, és estat molt mal casi tot un any, de malaltia molt gran; y en lo temps de la convalecència li pregaren alguns cirurgians quels llixgués un antidotario que és cosa molt poca y fácil. E aquell, alguns dies, interpoladament e sens estipendi algú, los llegí en sa casa algunes lliçons. Y per no tenir salut pera exir de casa y pera llegir la sua càtedra, que tenia necessitat de estudi y treball, tingué per substitut en aquella y per a exir fora de València en lo temps senyalat per Constitucions pera mostrar les herbes als estudiants a un doctor ques diu Cantos, home intelligent y que serví bé la sustitució de dita càtedra.

V) En lo que toca als examens de Medicina, lo que passa és que los examinadors ordinaris són per ara huyt doctors dels més principals en dita facultat, los quals tenen aquest orde: que primer lo qui pretén examinarse en dita facultat de bachiller és obligat de anar per les cases dels examinadors y cascú de aquells lo examine en particular y en una capçeta posson los vots segretament, aprovant o reprovant al ques preten graduar. E en après los sobredits vots són portats al Rector pera que aquell veja si té sufficient número quel approve. E quant se troba ser aprovat per la major part, lo dit Rector mana que dit estudiant sia admés al examen públich, en lo qual examen, los dits examinadors, argumentant contra ell pallam et coram omnibus. E après de dit examen fet en públich, lo Rector e Cancellor, juntament ab los examinadors, dexant en la aula al dit graduant e al padrí de aquell, en lo lloch hon se ha fet lo examen públich tornen altra vegada a consultar y votar si se li donarà lo grau; y concorren la major part dels examinadors en que se li done lo grau per lo padrí de aquell. Y açò és lo que passa en lo examen dels bachillers, que és cosa indubitada que pera grau de bachiller és molt gran examen.

E per als doctors l'ordre és aquest: que ultra del examen que se ha fet, quant aquell fonch creat bachiller, pera doctor sustenta unes conclusions públiques per totum dien. E en après, se li donen punts e llig dos lliçons; a l'endemà sobrels punts que li foren assignats e açò en lo examen segret se disputen contre ell los examinadors. E finalment, fentlo exir a ell y son padrí de la aula hon se fa lo examen segret, tornen altra vegada a votar y consultar sobre la sua habilitat, E concorren los vots de tots los examinadors en approvarlo se li dóna lo grau com se deu y acostuma fer en totes les universitats llevantli dels títols. E per experiència se ha vist moltes vegades ser repellits alguns del grau com a persones no tan ydónees.

VI) En Theologia és veritat que y ha les càtredes mencionades en dit memorial; lo que passa és que molta part dels catredàtics que aquelles lligen són hòmens, los quals en altres universitats fa molts anys que foren jubilats e sens treball ningú los hageren pagat son ordinari stipendi per lo gran servey que han fet en esta Universitat y beneficis notoris y evidents a esta ciutat y regne de València, com también als altres regnes desta Corona circumvehins y també a molta dels regnes de Castella e lo mateix fan huy en día. Y si algunes faltes, encara que poques, se han fet, és estada la causa la indisposició y poca salut de alguna de aquelles.

En lo que toca a les Quaresmes, en aquesta Universitat, de la fundació de aquella, se ha donat lloch y expressa llicència que los catredàtics de Theologia, en lo temps de la quaresma, acceptasen quaresmes pera predicar en dita ciutat y regne, axí per ser hòmens molt doctes y convenients pera la predicació, com per ser los salaris tan ténues de les dites càtedres, que ab aquells nos poden sustentar los doctors catredàtics. Y en anys passats, no havent hi sino dos catredàtics qui eren los doctors Salaya, que juntament era rector, e mestre Hieroni Peris, frare mercenari, ordinariament predicaven quaresmes; de les quals predicacions, ultra quel poble cristià n'és molt aprofitat, redundà dita predicació en benefici particular dels estudiants en Theologia. Perçò que la major part de aquells se encaminen y estudien pera exercir aquest offici de la predicació. E si per cas volguessen tots los catredàtics llegir lo temps de la quaresma, alguns de aquells que llegirien per lo matí serien forçats de dexar de llegir per la falta que tindrien de oyents. Perçò que en les quaresmes se predica cada dia en les parròquies y en alguns monestirs; y los estudiants, com tinguen aquest intent de predicar, fan grandíssim cabal de oyr les predicacions en la quaresma, y encara de escriureles. Y axí, acudint cada dia als sermons, farien falta a les hores de les lliçons. Y quant la Universitat de París floria, en lo temps de la quaresma dins la Universitat nos llegia Theologia, quant pus fort que si los catredàtics accepten algunes quaresmes, tot aquell temps que han faltat en Quaresma refan e recompensen en lo temps de les vacances, tornant a llegir dels primers dies de setembre fins a la festa de Sant Lluch.

VII) En lo que toca als examens dels doctors en Theologia, lo que passa és que lo major y més rigorós examen ques fa en tota Spàña és lo desta Universitat, perçò que tots aquells qui entenen de graduarse de doctors en esta Universitat són obligats a sustentar dos actes en Theologia, lo qual inviolablement se observa. Lo tenor dels actes és aquest: que lo primer acte ha de ser en Theologia Scolàstica, sustentant conclusions dels quatre llibres de les Sentències per tot lo dia; en lo qual acte assisteixen no sols los examinadors ordinaris, los quals són set, però tots los altres doctors que yha en dita ciutat, axí religiosos com capellans seculars. A cascú dels quals argumentants, perquè no falten en dit acte, sels donen dos reals castellans per los arguments que allí proposen. E acabat est acte, en lo mateix dia, se tanquen in conclavi lo Rector y examinadors ordinaris e deliberen si aquell graduando seria hàbil e ydòneo pera éser admés al altre acte de conclusions. E perquè es faça ab amés llibertat se vota ab faves secretes; esi après la major part dels dits examinadors lo repellexen és repellit. Y axí moltes vegades se ha seguit repelirne alguns o verament senyalarlos un temps competent pera tenir lo altre acte, perçò que fessen més provectes en lo espay de dit temps. E après, en lo dia que se li señala al que ja fonch admés, sustenta altre acte de la Sagrada Scriptura per tot lo dia, al qual, per lo semblant, concorren tots los doctors dessus mencionats. Y acabat açò se li donen dos punts pera que sobre aquells al endemà, dins vint y quatre hores, haja de llegir dos lliçons sobrels punts que li foren assignats; y de la mateixa matèria sustentat conclusions y respondre an lendemà en lo examen següent. Y acabat dit examen, es torna altra vegada a deliberar si se li donarà lo grau ab tot lo compliment de aquelles paraules «Tam quam benemeritum et valde condignum et nemine discrepante». E moltes vegades se segueix llevar de aquestos títols del grau ordinari, perçò que totes les persones no són eguals, ni tenen eguals talents, de manera que per lo que dit és dessus, se veu clarament ser aquell hu dels més rigurosos examens de tota Spàña y que lo que en aquest particular se ha referit a Vostra Magestat és estat contra informació.

VIII) En lo ques diu en dit memorial que no ya qui tinga compte ab los catredàtics si lliguen o no, respon a Vostra Magestat que los Rectors manen de ordinari al vedell que tinguen compte ab los catredàtics si lliguen e quels senyalen les faltes que faran en les lliçons e no sels paga lo salari que no precehixca haver refet les dites lliçons que faltaren y que no porten certificatória fermada de màdel () per al escrivà de la Sala, ab la qual li certifique com lo sobredit catredàtic ha fet son gegut offici pera

quel admeta a fermar apoca y cobre son salari. Y lo vedell en açò fa bé son offici, no obstant que lo salari y emoluments que té són tan ténues que apenes se pot ab aquells sustentat.

VIII) Los estatuts y constitucions de dita universitat són molts y molt bons y ab aquell està complidament provehit a tot lo que convé al benefici de dita Universitat y són anants y van adaquella tos temps que yha necessitat de sa presentia pera la provisió y govern de les coses de dita Universitat y ninguna persona ha fet la Instàntia contenguda en dit memorial. Y Vostra Magestat pot estar molt descansat que los jurats, y les altres persones a qui se esguarda, de aquesta ciutat tenen particular cuydado de atendre a les coses de dita Universitat y a la conservatió y augment de aquella. Y que les càtredes y oficis nos provehexquen per respectes particulars sinó a les persones queu meriten y que apareixen més sufficientes con dessus se ha dit.

X) Lo Rector, que huy és, és curat de la parròchia de Sant Andreu, dins lo districte de la qual, y molt prop de la sglésia, estan les scoles de dit estudi y casa del dit rector, lo qual en la església parrochial té dos vicaris, ab dispensatió y llicèntia del ordinari. Y per millor assistir a les coses del Estudi resideix en la casa de la rectoria, questà pegada en la mateix Estudi. Y en lo que toca al turno, ha paregut convenir de aquesta manera per llevar la perpetuitat en lo dit offici, lo qual perquè no convé al bon govern de dita Universitat y també perquè se ha fet electió ordinariament de les persones més senyalades e més ydónees pera dit càrrech. Y si alguna vegada los estudiants se descomponen en les conclusions de Arts no és de maravellar, per ser los estudiants, y encara comunament los mestres que les lligen, hòmens jóvens, no obstant que quant les coses vénen en tals termens, moltes vegades lo Rector los castiga y es encarcera y no sofrix les soltures tan grans com se diu en lo memorial.

XI) En lo de les armes que porten los estudiants, si los estudiants algunes vegades les han portades, son aquelles segretes; equant los rectors ho han sabut sónanats per les aules prenint verguers dels jurats o ministres de justicia criminal, anant de aula en aula desarmantlos a tots e rompent dagues y punyals sin trobava. Y no fonch més de un estudiant en Medicina lo ques posà a la porta de un general ques diu en lo memorial y aquest fonch desterrat y no ha tornat ni paregut jamés en ella. Y los temps que semblants excessos se han fet en dita Universitat per dits estudiants són estats competentment castigats, sens exceptió de persones ni altres respecta particulars.

XII) En lo de les dones desonestes que diuen que estan prop del Estudi general, lo Rector, com té la casa tan prop y apegada en la dita Universitat, té particular compete en inquirir y saber si yha algunes dones desonestes prop de aquella. Y en saber que les hi ha, avisa al justicia criminal desta ciutat pera que les bandeje de aquelles cases y partides. Y axí es remedien los inconvenients ques diuen en dit memorial.

XIII) En la dita Universitat no sols se apprenen lletres com mostra la experiència, però molta virtud, havent hi mestres que la professen y mostren a sos dexebles, no sols de paraula però encara en hores. Com sia Universitat e congregatió de molta gent, no és de maravellar que algunes vegades hi haja alguna flanquea com esdevé en totes les repúbliques e congregations de molta gent. Y per experiència se ha vist y veu que de aquesta universitat, de la manera que se ha governat fins ha huy, són exides moltes persones de lletres, virtud y vida exemplar que han donat llustre y han fet gran proffit en altres universitats, ciutats, y regnes; y són estades, tengudes y reputades per persones principals y molt senyalades en sa proffessió, lletres y virtud.

Els jurats

(A.M.V., *Lletres Misives*, G-3, 55.)

Con el fin de ratificar el contenido del memorial y que el rey fuese mejor informado, los nuevos jurados decidieron enviar a la Corte a Juan Blas Navarro, prestigioso catedrático:

A la Sacra Cesarea Real Magestat del Rey nostre Señor.

Entenent que per nostres predecesors fonch donada rahó a Vostra Magestat de les coses tocants a aquest Estudi, satisfent per via de memorial a tots los caps del que Vostra Magestat los havia enviat, y que pera major justificació nostra era necessari que Vostra Magestat no sols per sorits però encara de paraula fos millor y més particularment informat, havem delliberat de enviar al doctor Joan Blay Navarro, persona que així per sciència com per experiència és molt intelligent en les coses de dit Estudi, per haver llegit en aquell Theologia pus de trenta anys. Supplicam quant humilment podern a Vostra Magestat sia de sa Real merçé manarli donar fe y crehença en tot lo que per part desta ciutat, pero dit effecte dirà y referirà. E nostre Señor Deu la vida e reals estats de Vostra Magestat per molt llarch temps felicíssimament prospere y guarde ab vitòria y triunfo dels enemichs de la Sancta Fe cathòlica. De la Vostra ciutat de Valencia a XXII de juny del any MDLXXXIII.

Els jurats

(A.M.V., *Llestres Misives*, G-3, 55.)

Lamentamos que por su mal esatado no se nos haya podido facilitar la documentación de los últimos años de la década. Ello nos hubiera permitido continuar rastreando el asunto. No obstante, a tenor del contenido de los estudios más recientes sobre el XVII, podemos afirmar que, una vez más, los intentos de mejorar la situación del Estudi fueran letra muerta. Que continuaron sucediéndose los abusos de los catedráticos y los desórdenes de los alumnos, todo ello en el marco de una Universidad que lentamente se sumía en la decadencia.

